

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора педагогічних наук, професора Осадчого Вячеслава Володимировича на дисертацію Стойки Олесі Ярославівни «Тенденції цифровізації підготовки вчителів в республіці Польща, Угорщині та Україні», поданої на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки

Актуальність теми дослідження. Особливої актуальності цифрова трансформація освіти набуває в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення України, оскільки надає можливість організації та забезпечення якості освітнього процесу з урахуванням потреб, інтересів і здібностей всіх її здобувачів. Цифровізація є однією із визначальних тенденцій цивілізаційного розвитку людства, що впливає на всі сфери суспільства, зокрема освіту. Саме цифровізація є імперативом системного реформування та модернізації сфери освіти і підготовки вчителів України, ключовою стратегією навчання й розвитку особистості в цифровому суспільстві. Ефективність формування цифрових компетентностей у здобувачів загальної середньої освіти, значною мірою, залежить від цифровізації підготовки вчителів, сформованості у них цифрової компетентності, безперервного її удосконалення задля забезпечення якості загальної середньої освіти в умовах цифрового суспільства. Разом з тим, необхідно відзначити, що питання цифровізації підготовки вчителів України, у порівнянні з іншими європейськими країнами, ще недостатньо досліджено в теоретичному і методичному аспектах, що впливає на успішність реалізації міжнародних, європейських і національних програм цифровізації освіти, розвитку цифрового контенту для освітян, безперервному набутті та удосконаленні вчителями та здобувачами освіти цифрових компетентностей. Звернення до порівняльно-педагогічного дослідження цифровізації підготовки вчителів в Республіці Польща, Угорщині та Україні зумовлено низкою чинників, а саме: *по-перше*, Республіка Польща та Угорщина близькі територіально до України, мають з нею давні культурно-історичні зв'язки. Завдяки цифровізації пришвидшується створення інноваційних освітніх мереж,

розширюється наукова кооперація між закладами вищої освіти різних країн, особливо у сфері наукових досліджень і розробок цифрових технологій. Спільними для країн є виклики і наслідки пандемії Covid-19, яка відіграла важливу роль у визначенні цифровізації як пріоритетного технологічного напрямку розвитку освіти; *по-друге*, країни реалізують концепції цифрової трансформації суспільства, адаптуючи освітні системи до викликів сучасності, де цифрові технології стають необхідним інструментом підготовки майбутніх вчителів до діяльності в сучасному освітньому середовищі; *по-третє*, проблема цифровізації підготовки вчителів у зазначених країнах не вивчалася українськими дослідниками. Разом з тим вивчення досвіду підготовки вчителя у Польщі та Угорщині, в умовах цифровізації суспільства сприяє глибшому теоретичному та практичному осмисленню державної стратегії та тенденцій цифровізації підготовки вчителів в Україні.

Отже, проблема аналізу тенденцій цифровізації підготовки вчителів в республіці Польща, Угорщині та Україні, обрана О.Я. Стойкою для дисертаційного дослідження, є безперечно актуальною для загальної педагогіки, історії педагогіки та має вагоме значення для педагогічної практики.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Аналіз дисертації Олеси Ярославівни Стойки свідчить, що авторка з належною повнотою схарактеризувала досліджувану проблему, розробила науковий апарат дослідження, сформулювала ідеї, які було послідовно реалізовано в дисертації у процесі розв'язання поставлених завдань. Дисертаційна робота О.Я. Стойки є методологічно цілісним дослідженням, у якому коректно застосовано комплекс взаємодоповнюючих методів наукового пошуку. У процесі дослідження авторкою було розв'язано всі поставлені завдання.

Обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у докторській дисертації. Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що *вперше* досліджено тенденції цифровізації підготовки вчителів у Республіці Польща, Угорщині та Україні; визначено

критерії порівняння тенденцій цифровізації підготовки вчителів у Республіці Польща, Угорщині та Україні (нормативно-правовий, організаційно-методичний, специфічно-освітній, прогностично-розвивальний); виокремлено тенденції цифровізації підготовки вчителів: у *Республіці Польща*, серед яких: на державному рівні – гармонізація освітньої політики Республіки Польща зі стратегічними орієнтирами ЄС, спрямованими на оптимальне використання в освіті потенціалу цифрових технологій; формування нормативно-правової бази цифровізації освіти; розширення співробітництва Польщі з країнами ЄС та Європи в галузі цифровізації освіти; розширення кола суб'єктів, що опікуються розвитком цифрових компетентностей здобувачів освіти і вчителів тощо; на рівні закладів освіти – формування цифрової компетентності у трьох вимірах (*предметний, методичний, технологічний*); запровадження персоналізації та групового навчання з використанням цифрових інструментів; використання цифрових ресурсів для розвитку нелінійного мислення; інтенсифікація використання цифрових технологій, гейміфікації в освітньому процесі, «мобільного навчання» тощо; в *Угорщині*, серед яких: на державному рівні – гармонізація освітньої політики Угорщини зі стратегічними орієнтирами ЄС, спрямованими на оптимальне використання в освіті потенціалу цифрових технологій; формування нормативно-правової бази цифровізації освіти; формування європейського виміру освіти як стандарту свідомості і ідентичності засобами цифрових технологій; подолання наслідків демографічної кризи засобами цифрової освіти тощо; на рівні закладів освіти – розширення змісту і доступу до освіти відповідно до соціального замовлення; розроблення технологій управління цифровою освітою; використання цифрових технологій для задоволення індивідуальних потреб вчителів в освіті тощо; в *Україні*, серед яких: на державному рівні – гармонізація освітньої політики України зі стратегічними орієнтирами ЄС; формування нормативно-правової бази цифровізації освіти; розширення співробітництва з країнами ЄС та Європи в галузі цифровізації освіти; інтенсифікація комплексної підтримки розвитку цифрової компетентності населення, фахівців, зокрема вчителів; розгалужена мережа онлайн-навчання для здобувачів освіти та вчителів тощо; на рівні

закладів освіти – цілеспрямоване впровадження цифрових інновацій, штучного інтелекту і адаптивного навчання у підготовку майбутнього вчителя (вихователя); підготовка вчителів до подолання освітніх втрат в умовах дистанційного або змішаного навчання; запровадження у цифровому просторі інформаційно-просвітницького напрямку щодо онлайн-безпеки та кібергігієни для педагогів, батьків, учнів; впровадження мережевого, мобільного та мікро-навчання тощо; *здійснено порівняння* тенденцій цифровізації підготовки вчителів у Республіці Польща, Угорщині та Україні; *виокремлено* наскрізні (загальні) (гармонізація освітньої політики зі стратегічними орієнтирами ЄС; формування та розвиток нормативно-правової бази цифровізації освіти; розширення співробітництва країн Європи в галузі цифровізації освіти; інтенсифікація автономності закладів вищої освіти щодо процесів цифровізації; інтенсифікація комплексної підтримки розвитку цифрової компетентності населення, фахівців, зокрема вчителів), специфічні (особливі) та локально-специфічні тенденції для обраних країн; визначено конструктивні ідеї та перспективні напрями використання польського та угорського досвіду із цифровізації підготовки вчителів в Україні, зокрема: *з польського досвіду* – спрямованість системи підготовки вчителів на формування цифрових компетентностей у *предметному, методичному та технологічному напрямках*; запровадження персоналізації навчання; використання цифрових ресурсів для розвитку нелінійного мислення тощо; *з угорського досвіду* – розроблення технологій управління цифровою освітою; використання цифрових технологій для розширення потреб в освіті за рахунок соціального замовлення; формування засобами цифрових технологій європейського виміру освіти; подолання наслідків демографічної кризи цифровими засобами тощо; *сформульовано напрями* подальшого розвитку цифровізації підготовки вчителів в Україні.

Отримані наукові результати достатньою мірою апробовані та опубліковані у фахових виданнях. Висновки до дисертації коректно сформульовані, відповідають завданням дослідження і є обґрунтованими та логічними.

Значення одержаних результатів для науки й практики та рекомендації щодо їх можливого використання. У дослідженні Олесі Ярославівни Стойки отримано нові науково обґрунтовані результати в галузі загальної педагогіки та історії педагогіки, що в сукупності розв'язують наукову проблему вивчення та аналізу тенденцій цифровізації підготовки вчителів в республіці Польща, Угорщині та Україні. Результати, отримані у дисертаційному дослідженні О.Я. Стойки, характеризуються теоретичною і практичною значущістю для педагогічної освіти та в сукупності можуть бути використані в процесі підготовки майбутніх вчителів. Практичне значення отриманих результатів дослідження полягає в тому, *комплексно проаналізовано*: програми розвитку цифрових компетентностей вчителів (Республіка Польща); світові рейтинги оцінювання цифрової грамотності учнів та студентів під час навчання; Європейські рамки цифрової компетентності педагогів; Європейські програми стажування, спрямовані на розвиток цифрових компетентностей усіх учасників освітнього процесу; освітні програми підготовки вчителів, які акцентують увагу на використанні цифрових технологій (Угорщини); освітні програми, спрямовані на підвищення цифрової компетентності вчителів в системі післядипломної освіти (України), що може бути використаним у створенні цілісної програми (стратегії) цифровізації підготовки вчителів в Україні; *розроблено і впроваджено*: методичні рекомендації «Цифровізація підготовки вчителів: досвід Республіки Польща» та «Цифровізація підготовки вчителів: досвід Угорщини для вчителів, керівників закладів загальної середньої освіти, студентів і викладачів педагогічних спеціальностей»; авторську монографію «Тенденції цифровізації підготовки вчителів у Республіці Польща, Угорщині і Україні: порівняльний аналіз», яка стала основою для розроблення рекомендацій щодо цифровізації підготовки вчителів в Україні з урахуванням польського і угорського досвіду.

Результати дослідження впроваджено в освітній процес шести закладів вищої освіти України.

Оцінка змісту та завершеності дисертації. Аналіз змісту дисертації надає повне уявлення про проведене дослідження. Дисертація складається з

української та англійської анотацій, вступу, п'яти розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел і додатків.

У вступі обґрунтовано актуальність обраної проблеми; визначено об'єкт, предмет, мету, завдання, концепцію та методи дослідження, його методологічну й теоретичну основи, розкрито наукову новизну, теоретичне та практичне значення; наведено дані про апробацію та впровадження результатів дослідження. У першому розділі – «Цифровізація підготовки вчителів у Республіці Польща, Угорщині та Україні як об'єкт наукового дослідження» – розглянуто проблему цифровізації підготовки вчителів у педагогічній теорії; охарактеризовано та здійснено порівняння базових понять дослідження; розкрито європейський контекст структури цифрової компетентності вчителя; подано концепцію дослідження та обґрунтовано критерії порівняння тенденцій цифровізації підготовки вчителів в обраних країнах. У другому розділі – «Цифровізація підготовки вчителів у Республіці Польща» – проаналізовано нормативно-правову базу цифровізації підготовки вчителів; організаційні форми розвитку цифрової компетентності вчителя; розкрито процес формування цифрової компетентності вчителів у системі післядипломної освіти; особливості цифровізації підготовки вчителів; тенденції цифровізації підготовки вчителів у Республіці Польща. У третьому розділі – «Цифровізація підготовки вчителів в Угорщині» – проаналізовано нормативно-правову базу з цифровізації підготовки вчителів; охарактеризовано організаційні форми розвитку цифрової компетентності вчителів; розглянуто формування цифрової компетентності вчителів у системі післядипломної освіти; виокремлено особливості цифровізації підготовки вчителів; розкрито тенденції цифровізації підготовки вчителів в Угорщині. У четвертому розділі – «Цифровізація підготовки вчителів в Україні» – проаналізовано нормативно-правову базу цифровізації підготовки вчителів в Україні; визначено організаційні форми розвитку цифрової компетентності вчителів; розглянуто формування цифрової компетентності вчителя у системі післядипломної освіти, проаналізовано особливості цифровізації підготовки вчителів; визначено тенденції цифровізації підготовки вчителів в Україні. У п'ятому розділі – «Порівняння тенденцій

цифровізації підготовки вчителів в Республіці Польща, Угорщині та Україні» – розкрито глобальну тенденцію цифровізації підготовки вчителів – забезпечення якості освіти; здійснено порівняння тенденцій цифровізації підготовки вчителів у Республіці Польща, Угорщині і Україні; подано рекомендації для України щодо цифровізації підготовки вчителів з урахуванням досвіду Польщі та Угорщини.

Достовірність наукових результатів, висновків і рекомендацій підтверджується результатами теоретичного та практичного досліджень, здійснених дисертанткою, і в цілому не викликають сумніву.

Повнота викладення наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації в опублікованих працях. Вивчення дисертаційної роботи та опублікованих наукових праць Олесі Ярославівни Стойки дає можливість зробити висновок, що публікації автора повною мірою відображають основний зміст і положення дисертації, наукову новизну виконаного дослідження, рівень апробації наукових результатів, які всебічно обговорено на міжнародних та всеукраїнських конференціях.

Основні наукові положення дисертаційної роботи висвітлено 47 наукових працях, у тому числі: 1 одноосібній монографії; 2 методичних рекомендаціях; 22 одноосібних статтях та 2 статтях у співавторстві у провідних фахових виданнях України, 1 статті у зарубіжному періодичному виданні (у співавторстві); 4 статті у зарубіжних виданнях, які входять до наукометричної бази Scopus та Web of Science (усі у співавторстві); 15 тезах у збірниках матеріалів міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференцій.

Відповідність змісту реферату основним положенням дисертації. Ознайомлення з текстом реферату дає підстави стверджувати, що за структурою та змістом він відповідає вимогам, що висуваються МОН України. У тексті реферату повною мірою відображено основні положення, зміст, результати і висновки дослідження, здійсненого О.Я. Стойкою. Зміст реферату та основні положення дисертації є ідентичними.

Дотримання принципів академічної доброчесності. Текст дисертаційної роботи свідчить про коректне цитування наукових праць та

посилання на наукові результати, що отримані іншими науковцями. Прояви академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації у роботі відсутні.

Зауваження щодо змісту дисертацій. Позитивно оцінюючи здобутки автора, висловимо низку дискусійних положень до змісту роботи та деякі побажання:

1. Авторка дисертації достатньо всебічно висвітлила у розділах дисертації форми і методи цифровізації підготовки вчителів в Республіці Польща, Угорщині та Україні. Разом з тим, на наш погляд, робота виграла б, якщо була б складена таблиця з порівняння форм і методів цифровізації підготовки вчителів в обраних для дослідження країнах.
2. Позитивно оцінюючи проаналізовані нормативні документи щодо цифровізації підготовки вчителів в Республіці Польща, Угорщині та Україні, вважаємо, що робота значно виграла б, якщо вони були представлені у хронологічному порядку.
3. Подані рекомендації щодо перспективи використання досвіду цифровізації підготовки вчителів в Республіці Польща та Угорщині бажано було б сформулювати у вигляді пропозицій, у тому числі для Міністерства освіти та науки України.
4. Корисним і цінним для освітньої системи України є здійснений авторкою дисертації аналіз урядових програм цифровізації підготовки вчителів в Республіці Польща та Угорщині. На наш погляд, результати такого аналізу доцільно подати у вигляді окремого аналітичного документу для зручності використання в освітній політиці України.
5. Робота не позбавлена певних стилістичних та мовленнєвих огріхів.

Загалом висвітлені дискусійні положення й окремі побажання не є принциповими, не знижують загальної позитивної оцінки роботи та можуть бути опрацьованими у подальшій науковій роботі здобувачки.

Висновок щодо відповідності дисертації встановленим вимогам. Аналіз дисертаційної роботи, реферату, опублікованих наукових праць дає підстави

для висновку, що дисертація Олесі Ярославівни Стойки на тему «Тенденції цифровізації підготовки вчителів в республіці Польща, Угорщині та Україні» є завершеною, самостійно підготовленою науковою працею, за актуальністю, глибиною, рівнем узагальнення, обсягом та повнотою викладу її основних результатів відповідає вимогам п.7 і 9 Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 р. № 1197 зі змінами, які висуваються до докторських дисертацій, а її автор – Стойка Олеся Ярославівна – заслуговує на присудження наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
декан факультету економіки
та управління Київського столичного
університету імені Бориса Грінченка

